

Куценко Володимир

<https://orcid.org/0009-0006-8484-6119>

Аспірант кафедри педагогіки та методики
викладання історії і суспільних дисциплін,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: 4608@ukr.net

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

Мета статті – визначити потенціал музейної педагогіки як засобу патріотичного виховання дітей і молоді.

Методологія дослідження. Проблема патріотичного виховання дітей і молоді засобами музейної педагогіки знаходиться в двох дослідницьких площинах: патріотичне виховання та музейна педагогіка. Методологічними орієнтирами дослідження є принципи мультикультурності, антропоцентризму, дитиноцентризму, системності та об'єктивності. Для написання статті використовувалися загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Це дозволило комплексно дослідити окреслену проблему.

Наукова новизна. У статті здійснено теоретичне узагальнення характеристики музейної педагогіки як засобу патріотичного виховання дітей і молоді.

Висновки. Отже, музейна педагогіка як усталений, але водночас інноваційний засіб впливу на дітей і молодь має значний потенціал патріотичного виховання. Він реалізовується через певні напрями, зміст і форми музейної роботи з дітьми та молоддю. Музейна педагогіка сприяє вирішенню завдань патріотичного виховання, оскільки музеї, особливо шкільні, сприяють формуванню національної свідомості, любові до Батьківщини та поваги до історичної спадщини. Вони дають можливість «поринути» в минуле, дізнатися про героїчні сторінки історії, видатних особистостей, культурні надбання, народні звичаї та традиції. У контексті патріотичного виховання важливим є те, що музейна педагогіка виконує функцію зв'язку історії та сучасності. Музеї допомагають зрозуміти, як минуле впливає на сучасність та які уроки ми можемо винести з історії для побудови кращого майбутнього. Враховуючи сучасні виклики, музейна педагогіка відіграє важливу роль у формуванні патріотизму, особливо у дітей і молоді, які стають майбутнім України. Вона допомагає протистояти впливу негативних інформаційних впливів та формувати свідомих громадян, які люблять свою країну та готові її захищати.

Перспективними для подальших досліджень є як питання використання засобів музейної педагогіки в освітньому процесі, так і різні аспекти надзвичайно актуальної проблеми патріотичного виховання дітей і молоді.

Ключові слова: музейна педагогіка, патріотичне виховання, засіб виховання, діти, молодь.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та/або практичними завданнями. Модернізація сучасної освіти потребує пошуку нових засобів і технологій навчання, розвитку та виховання дітей і молоді з метою формування активних, ініціативних, інтелектуальних особистостей, здатних до критичного мислення, творчості та інновацій у суспільстві. Одним із засобів освіти, які вже випробувані часом, але не перестають бути сучасними, є музейна педагогіка, що поєднує в собі соціокультурний, синергетичний, проблемний, дослідницький, психологічний, історичний, наративний підходи і має значний потенціал позитивного впливу на особистість. Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Тому нині, як ніколи, потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. При цьому потрібно враховувати, що Україна має древню і величну культуру та історію, досвід державницького життя, які виступають потужним джерелом і міцним підґрунтям виховання дітей і молоді. Вони уже ввійшли до освітнього і загальнонавчального простору, але нинішні суспільні процеси вимагають їх переосмислення, яке відкриває нові можливості для освітньої сфери [1].

Тому сьогодні в Україні перед музейною педагогікою гостро постало завдання патріотичного виховання дітей і молоді, перетворення його в інноваційну практику сучасної освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання розвитку музейної педагогіки як науково-практичної галузі та напряму співпраці музейних установ і закладів освіти висвітлюються у публікаціях Л. Гайди, О. Караманова, Р. Маньковської, О. Міхна, Н. Філіпчук та інших науковців.

Проблеми патріотичного виховання дітей і молоді, формування національних цінностей і громадянської ідентичності досліджують відомі вчені І. Бех, В. Кремень, Ю. Руденко, М. Стельмахович, О. Сухомлинська та інші науковці.

Мета статті – визначити потенціал музейної педагогіки як засобу патріотичного виховання дітей і молоді.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження. Проблема патріотичного виховання дітей і молоді засобами музейної педагогіки знаходиться в двох дослідницьких площинах: патріотичне виховання та музейна педагогіка. Методологічними орієнтирами дослідження є принципи мультикультурності, антропоцентризму, дитиноцентризму, системності та об'єктивності. Для написання статті використовувалися загальнонаукові методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Це дозволило комплексно дослідити окреслену проблему.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як зазначає відомий український учений О. Міхно, музейна педагогіка – напрям музейної діяльності і наукова дисципліна. Об'єкт музейної педагогіки – культурно-освітні аспекти музейної комунікації, предмет – методи, форми і особливості педагогічного впливу музею на різні категорії відвідувачів (незалежно від віку, рівня освіти та інших соціальних факторів), щоб їхня взаємодія з культурною спадщиною була найбільш ефективною. Це передбачає активізацію сприйняття, розвиток креативності (тобто здатності до творчості) і стосується усіх сфер музейної діяльності. У змісті музейної педагогіки виділяється кілька аспектів: практична культурно-освітня діяльність музею, реалізація різних освітніх завдань, пов'язаних з обслуговуванням відвідувачів (виставкові проекти, інформаційне забезпечення, екскурсії, творчі майстерні тощо); вдосконалення методології та методики реалізації освітньої функції музею щодо різних категорій відвідувачів; наукові дослідження принципів комунікативної політики музеїв [4, 74–75].

Нам імпонує таке визначення поняття «музейна педагогіка». Музейна педагогіка – це науково-практична педагогічна галузь, що охоплює організаційно-методичні засади та зміст взаємодії музейних установ і закладів освіти з метою формування мотивації й інтересу до навчання здобувачів освіти, їх загальнокультурних компетентностей та розширення освітнього простору. Використання засобів музейної педагогіки є сучасною інноваційною технологією навчання, що сприяє всебічному розвитку школярів і студентів [8, 76–77].

Як зазначає О. Міхно, вперше термін «музейна педагогіка» вживається у 1931 р. в книзі «Музей-Освіта-Школа» німецького педагога Г. Фрейденталя. Ідею про освітнє призначення музею першим сформулював німецький педагог А. Ліхтварк, запропонувавши принципово новий підхід до відвідувача музею як до учасника діалогу. Фундаментом музейної педагогіки є музейно-педагогічна концепція німецького педагога Г. Кершенштайнера, в якій основою музейної комунікації визнано музейну експозицію, побудовану за педагогічним принципом: відповідність логіці базової науки, рівню сприйняття відвідувача і меті навчання. Оформлення музейної педагогіки в особливу наукову дисципліну відбулося в Німеччині у 1970-х рр. [4, 74–75].

В Україні музейна педагогіка з'явилася у 1920-х роках, що головним чином було пов'язано із розвитком краєзнавства у контексті політики українізації й експериментуванням в освіті та застосуванням активних методів навчання у школі (комплексне навчання, метод проєктів, дослідний метод і його різновиди – активно-трудова, лабораторна та екскурсійна). Незважаючи на те, що сам термін «музейна педагогіка» у 1920-х роках в Україні не вживався, можемо стверджувати, що форми і методи музейної роботи, насамперед, у музеях закладів освіти, свідчать що за своєю суттю це була саме музейно-педагогічна діяльність [4, 77].

Серед персоналій того часу, які займалися розробленням і впровадженням новітніх методів музейної роботи, назвемо Федора Шміта. У своїх працях він активно розробляв проблему інтеграції мистецтва з освітою, питання музейної експозиції, обґрунтовував навчання в музейних установах і в 1920 р. створив у Харкові Музей художньої дитячої творчості, де було зібрано близько 20 тис. малюнків [4, 78].

У контексті використання засобів музейної педагогіки в організації освітнього процесу видатна українська педагогиня С. Русова зазначала, що музеї мають подвійну мету – з одного боку, розвиток науки, а з іншого – виховання дітей, молоді і загалом усього населення [7, 14].

Зазначимо, що, на відміну від Німеччини, початковий етап розвитку музейної педагогіки в Україні характеризується тим, що практика впровадження форм і методів музейно-педагогічної діяльності випереджувала її теоретико-методологічне обґрунтування. Ця тенденція, на думку сучасних науковців, зберігається і тепер [4, 78].

У 30-ті роки ХХ ст. використання музейних засобів у освіті було фактично заборонено, оскільки творчий пошук у педагогіці та всебічний розвиток особистості не відповідали ідеологічним домінам та вимогам уніфікації змісту, форм і методів навчання. Тільки у другій половині ХХ ст. відбулося повторне звернення освітян до музейної педагогіки як дієвого інструменту навчання, виховання та соціалізації дітей і молоді [8, 77].

У сучасній освіті музейна педагогіка вирішує проблеми залучення учнівської молоді та студентів до інтелектуальних практик та дослідницької діяльності засобами музейної експозиції з використанням інформаційних технологій. Музейна педагогіка поряд із традиційними формами роботи розвиває нові напрями діяльності, накопичено значний досвід з музейної психології, арт-терапії, роботи з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами [3, 239].

Музей є механізмом збереження і трансляції досягнень культури. Його привабливість визначається тим, що він зберігає та представляє людині матеріалізовані результати культурних надбань різних поколінь.

Включення музею в освітній процес сприяє формуванню психологічної і моральної готовності людини не тільки жити у світі, що стрімко змінюється, але й бути суб'єктом соціокультурних перетворень. Тобто музей сприяє формуванню творчої особистості, яка, освоївши текст гуманітарної культури і мистецтва, включає його в контекст особистого життя. Музейні пам'ятки не тільки інформують нас про минуле, вони подієві, дозволяють глядачу через сприйняття художніх образів, предметів минувшини реконструювати і пережити ту чи іншу епоху. Музей і освітні заклади в меті своєї діяльності традиційно мають багато спільного: вони прагнуть виховувати свідоме ставлення до надбань світової та вітчизняної науки і культури; розвивати мислення, творчі здібності та певні практичні навички, стимулювати творчу активність особистості [5, 93].

Наголосимо, що музейна педагогіка має значний потенціал і в патріотичному вихованні дітей і молоді.

Патріотичне виховання – це процес формування у молоді почуття любові до своєї Батьківщини, відданості їй, готовності захищати її інтереси. Це складова частина національного виховання, яка охоплює широкий спектр дій та заходів, спрямованих на розвиток національної свідомості та самоідентифікації.

Основними складовими національно-патріотичного виховання Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена МОН України у 2022 р., визначає громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання, що закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і майбутніх поколінь [1].

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України визначено такі завдання патріотичного виховання:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до військово-службовця як до захисника України, героя;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;
- виховання екологічної культури особистості, усвідомлення себе частиною природи, почуття відповідальності за неї як за національне багатство, основи життя на землі;
- формування толерантного ставлення до інших, народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, відповідального ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму;
- розвиток духовності і моральності у суспільстві, утвердження традиційних сімейних цінностей [1].

Засоби музейної педагогіки є ефективним інструментом для вирішення окреслених завдань, формування у дітей та молоді почуття любові до Батьківщини, поваги до історії та культури свого народу. Музеї як унікальні осередки культури та історії надають можливість через безпосереднє знайомство з експонатами, екскурсії, інтерактивні заняття та інші музейні форми роботи, залучати підростаюче покоління до вивчення минулого, розуміння сучасного та формування відповідального ставлення до майбутнього України.

У використанні засобів музейної педагогіки у процесі патріотичного виховання дітей і молоді можна окреслити два напрями:

1. Залучення до освітнього процесу музеїв, що створені та діють у закладах освіти, наприклад шкільні музеї або університетські музеї.
2. Використання в освітньому процесі музейних експонатів і загалом культурного простору музеїв, що знаходяться в містах і селах України і навіть за її межами [8, 78].

Зміст патріотичного виховання дітей і молоді засобами музейної педагогіки полягає:

- в ознайомленні з історією рідного краю й України;
- у розвитку інтересу до культури українського народу;
- у формуванні почуття поваги до культурної спадщини та минулого свого народу;
- у розвитку пізнавальних інтересів, пов'язаних з історією та культурою українців;
- у формуванні толерантності та поваги до інших народів, їхньої історії та культурних надбань.

З метою патріотичного виховання можуть бути використані такі сучасні форми роботи з дітьми та молоддю в музеях:

- екскурсії, у тому числі й віртуальні, що стали поширеними в умовах дистанційного навчання;
- уроки в музеї – навчальні заняття, які проводяться з використанням музейного простору та музейних експонатів. Обов'язковою умовою ефективності таких уроків є застосування у процесі їх проведення інтерактивних методів навчання, що забезпечить мотивацію учнів або студентів і їх особистісний розвиток;
- майстер класи – практичні заняття, під час яких діти та молодь можуть познайомитися з народними ремеслами, прикладним мистецтвом, народними звичаями та традиціями;

– квести та ігри, організовані в музейному просторі, що дозволяють краще пізнати історію та культуру українського народу;

– проекти – метод навчання, у процесі використання якого учні або студенти досліджують певні теми, пов'язані з історією та культурою українського народу;

– музейні свята та фестивалі – заходи, які проводяться з метою збереження історичної пам'яті, популяризації культури та традицій.

В умовах війни ускладнилися можливості відвідувати музеї. Але сучасні музеї пропонують достатню кількість онлайн-проектів, які можуть бути використані закладами освіти з метою патріотичного виховання учнів і студентів. Так, Педагогічний музей України (м. Київ) розробив такі онлайн-проекти, які сприяють патріотичному вихованню учнів і студентів, формуванню їх національної свідомості та громадянської ідентичності:

– електронний інформаційний ресурс «Музейна педагогіка»;

– віртуальні виставки: «Козацько-лицарська педагогіка», «Педагогічно-мистецький світ Марії Руденко (1915–2003)», «Архів педагогічних ідей: статті з журналу «Початкова школа», «Шкільний підручник: візуальні акценти» та інші;

– освітні проекти в соціальних мережах: «Цитата від музи педагогіки», «Фотобанк педагогічного музею», «100-річчя книжкові історії», «Педагогічна мапа Києва»;

– вебінар «Педагогині»; «Педагогічна візуалізація»; «Сухомлинський: голос України у світі (видання праць В. Сухомлинського іноземними мовами з фондів музею)»; «Освітній всесвіт»; «Педагогіка +»; «Українські педагоги – учасники Другої світової війни» [6].

Висновки з дослідження і перспективи подальших наукових розвідок. Отже, музейна педагогіка як усталений і традиційний, але водночас інноваційний засіб впливу на дітей і молодь має значний потенціал патріотичного виховання. Він реалізовується через певні напрями, зміст і форми музейної роботи з дітьми та молоддю. Музейна педагогіка сприяє вирішенню завдань патріотичного виховання, оскільки музеї, особливо шкільні, сприяють формуванню національної свідомості, любові до Батьківщини та поваги до історичної спадщини. Вони дають можливість «поринути» в минуле, дізнатися про героїчні сторінки історії, видатних особистостей, культурні надбання, народні звичаї та традиції. У контексті патріотичного виховання важливим є те, що музейна педагогіка виконує функцію зв'язку історії та сучасності. Музеї допомагають зрозуміти, як минуле впливає на сучасність та які уроки ми можемо винести з історії для побудови кращого майбутнього. Враховуючи сучасні виклики, музейна педагогіка відіграє важливу роль у формуванні патріотизму, особливо у дітей і молоді, які стають майбутнім України. Вона допомагає протистояти впливу негативних інформаційних впливів та формувати свідомих громадян, які люблять свою країну та готові її захищати. Перспективними для подальших досліджень є як питання використання засобів музейної педагогіки в освітньому процесі, так і різні аспекти надзвичайно актуальної проблеми патріотичного виховання дітей і молоді.

References

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 29.06.2025).
Konceptsiia natsionalno-patriotichnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy [The concept of national-patriotic education in the education system of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> [in Ukrainian].
2. Куценко В. В. Патріотичне виховання студентської молоді засобами музейної педагогіки в умовах війни. *Міждисциплінарні підходи та педагогічна майстерність у підготовці здобувачів вищої освіти та підвищенні кваліфікації персоналу: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф.* / голов. ред. В. О. Аніщенко. Чернівці: ПАУ, 2025. С. 66–69.
Kutsenko, V. V. (2025). Patriotychne vykhovannia studentskoi molodi zasobamy muzeinoi pedahohiky v umovakh viiny [Patriotic education of student youth by means of museum pedagogy in the conditions of war]. *Mizhdystsyplinarni pidkhody ta pedahohichna maisternist u pidhotovtsi zdobuvachiv vyshchoi osvity ta pidvyshchenni kvalifikatsii personalu: materialy Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf. – Interdisciplinary Approaches and Pedagogical Excellence in the Training of Higher Education Applicants and Staff Development: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*. V. O. Anishchenko (Ed.). Chernihiv, Ukraine: PAU. 66–69. [in Ukrainian].
3. Маньковська Р. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку. *Краєзнавство*. 2019. № 3. С. 238–251.
Mankovska, R. (2019). Muzeina pedahohika: innovatsiina tekhnolohiia intelektualnoho rozvytku [Museum pedagogy: an innovative technology of intellectual development]. *Kraieznavstvo – Local History*. 3. 238–251. [in Ukrainian].
4. Міхно О. Сутність терміну «музейна педагогіка». *Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 74–78.
Mikhno, O. (2019). Sutnist terminu «muzeina pedahohika» [The essence of the term «museum pedagogy»]. *Muzeina pedahohika v naukovi osviti: zbirnyk tez dopovidei uchasnykiv I Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Museum pedagogy in science education: collection of abstracts of the participants of the First*

- All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Bila Tserkva, Ukraine: Vydavnytstvo «Avtorytet» FOP Kurbanova Yu. 74–78. [in Ukrainian].
5. Палійчук О. В. Патріотичне виховання засобами музейної педагогіки. *Вісник Одеського історико-краєзнавчого музею*. 2016. Випуск 15. С. 93–97. URL: <https://history.odessa.ua/publication15/pdf/19.pdf> (дата звернення 30.06.2025).
Paliichuk, O. V. (2016). Patriotychne vykhovannia zasobamy muzeinoi pedahohiky [Patriotic education through museum pedagogy]. *Visnyk Odeskoho istoryko-kraieznavchoho muzeiu – Bulletin of the Odesa Museum of History and Local Lore*. 15. 93–97. Retrieved from: <https://history.odessa.ua/publication15/pdf/19.pdf> [in Ukrainian].
 6. Педагогічний музей України. URL: <https://pmu.in.ua/> (дата звернення 30.06.2025).
Pedahohichnyi muzei Ukrainy [Pedagogical Museum of Ukraine]. Retrieved from: <https://pmu.in.ua/> [in Ukrainian].
 7. Русова С. Музеї. Екскурсії. *Шкільні музеї в Україні в першій половині XX сторіччя* / укладачі: В. О. Гайдей, О. П. Міхно; наук. консультант О. В. Сухомлинська. Вінниця: Видавець ФОП Кушнір Ю. В., 2020. С. 13–17.
Rusova, S. (2020). Muzei. Ekskursii [Museums. Excursions]. *Shkilni muzei v Ukraini v pershii polovyni XX storichchia – School Museums in Ukraine in the First Half of the Twentieth Century*. V. O. Haidei, O. P. Mikhno, O. V. Sukhomlynska (Ed.). Vinnytsia, Ukraine: Vydavets FOP Kushnir Yu. V. 13–17. [in Ukrainian].
 8. Янченко Т. Використання засобів музейної педагогіки у процесі викладання історії. *Актуальні проблеми історичної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* / редкол.: к.і.н., доц. Н.М. Кузовова (відп. ред.) та ін. Херсон: Вид-во ХДУ, 2021. С. 76–80.
Yanchenko, T. (2021). Vykorystannia zasobiv muzeinoi pedahohiky u protsesi vykladannia istorii [The use of museum pedagogy in the process of teaching history]. *Aktualni problemy istorychnoi osvity: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Actual Problems of History Education: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. N. M. Kuzovova (Ed.). Kherson, Ukraine: Vyd-vo KhDU. 76–80. [in Ukrainian].

Kutsenko Volodymyr

<https://orcid.org/0009-0006-8484-6119>

Postgraduate student of the Department of Pedagogy and Methods of Teaching
History and Social Disciplines,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: 4608@ukr.net

MUSEUM PEDAGOGY AS A MEANS OF PATRIOTIC EDUCATION OF CHILDREN AND YOUTH

The purpose of the article is to determine the potential of museum pedagogy as a means of patriotic education of children and youth.

Research methodology. The problem of patriotic education of children and youth by means of museum pedagogy is in two research areas: patriotic education and museum pedagogy. The methodological guidelines of the study are the principles of multiculturalism, anthropocentrism, child-centeredness, systematicity and objectivity. The article was written using general scientific methods of analysis, synthesis, comparison, and generalization. This allowed for a comprehensive study of the problem.

Scientific novelty. The article provides a theoretical generalization of the characteristics of museum pedagogy as a means of patriotic education of children and youth.

Conclusions. Thus, museum pedagogy as a well-established, but at the same time innovative means of influencing children and youth has a significant potential for patriotic education. It is realized through certain areas, content, and forms of museum work with children and youth. Museum pedagogy contributes to solving the problems of patriotic education, as museums, especially school museums, contribute to the formation of national consciousness, love for the Motherland and respect for historical heritage. They provide an opportunity to «plunge» into the past, to learn about the heroic pages of history, prominent personalities, cultural heritage, folk customs and traditions. In the context of patriotic education, it is important that museum pedagogy serves as a link between history and the present. Museums help us understand how the past influences the present and what lessons we can learn from history to build a better future. Given today's challenges, museum pedagogy plays an important role in fostering patriotism, especially among children and youth who are the future of Ukraine. It helps to resist the influence of negative information influences and to form conscious citizens who love their country and are ready to defend it.

Both the use of museum pedagogy in the educational process and various aspects of the extremely relevant issue of patriotic education of children and youth are promising for further research.

Keywords: museum pedagogy, patriotic education, means of education, children, youth.

Стаття надійшла до редакції 07.06.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Янченко Т. В.